

1

'Animals are such agreeable friends – they ask no questions, they pass no criticisms.'

George Eliot

Wie van zijn werk houdt, houdt ook van de plek waar hij werkt, ongeacht wat de rest van de wereld van die plek mag denken. Een oliebaas kijkt naar een stoffige vlakte en ziet het potentieel voor onaangeboorde bronnen. Een brandweerman ziet een gebouw in lichterlaaie en rent er terwijl de adrenaline door zijn lijf giert naar binnen om zich nuttig te maken. Een trucker wijdt zijn leven aan de weg, aan de tijd alleen met zijn gedachten, de rit én de bestemming.

Ik ben geriater, een specialist voor bejaarden, en werk op de tweede verdieping van Steere House, het verpleeghuis en rehabilitatiecentrum van het Rhode Island Hospital, in het centrum van Providence. Wanneer ik van mensen hoor dat ze mijn werk deprimerend vinden, begrijp ik dat nooit zo goed. Ik kijk naar mijn patiënten en hun families, en zie niet alleen volop geleefde levens, maar ook intense liefde en toewijding, en dat zou ik voor niets in de wereld willen ruilen. Goed, soms tref ik mensen die er echt heel slecht aan toe zijn, maar gelukkig zie ik ook velen die op hun best zijn.

Mijn ouders, allebei arts, begrepen niet dat ik voor de geriatrie koos. Mijn familie heeft zich altijd op de pediatrie gericht – mijn moeder en oom zijn kinderarts, en mijn grootvader was dat ook. Volgens mij hadden ze altijd het gevoel dat ik qua loopbaan voor het verkeerde uiteinde van het leven had gekozen. 'Vind je kinderen niet veel schattiger?' vroeg mijn moeder ooit eens.

Ik had pediatrie overwogen. Ik hou van kinderen en van baby's, en ik heb zelf twee kleintjes. Het verschil voor mij zit hem echter in de verhalen. Kinderen zijn een onbeschreven blad, een wit doek, portretten die nog geschilderd moeten worden. Wanneer we naar een kind kijken, naar dat wezen dat aan het begin van zijn of haar leven staat, zijn we ons bewust van een gevoel van iets wat nieuw is en nog talloze mogelijkheden in zich bergt.

Mijn oudere patiënten daarentegen zijn als overdadige portretten en ze zitten vol verhalen. Op mijn betere dagen kan ik naar ze kijken en me een idee van hun leven vormen. Ik denk aan hun ouders (die allang niet meer leven), de plaatsen waar ze zijn geweest, de dingen die ze hebben gezien. Het is net alsof ik omgekeerd door een telescoop kijk, van het eind terug naar het begin.

Daarom vind ik Steere House zo mooi. En omdat het, voor een verpleeghuis, een prettig gebouw is. Door de hoge ramen van het atrium valt op zonnige dagen volop licht naar binnen en door de muziek die altijd aan staat hangt er een huiselijk sfeertje.

En dan is er nog Oscar. Ik zou graag beweren dat ik de eerste was die zijn bijzondere gaven opmerkte, maar dat is niet zo. Gelukkig waren er mensen met een scherpere opmerkingsgave.

Op een zomerochtend in 2006 lag de afdeling er verlaten bij, maar vanaf de verpleegstersbalie werd ik strak en dreigend aangekeken. Als een bewaakster die elke bezoeker van haar instelling schattend opneemt en zich afvraagt of iemands aanwezigheid enig risico inhoudt, voelde ik de onderzoekende blik over mijn gestalte gaan.

'Goemorgen, Maya. Hoe is het met je?'

De mooie witte kat bleef roerloos zitten en vond het niet nodig mijn groet te beantwoorden. Ze ging onverstoorbaar verder met het likken van haar voorpoten.

'Waar is iedereen, Maya?'

Afgezien van de kat was het ongewoon stil op de afdeling. De gangen met hun parketvloeren lagen er verlaten bij – het enige teken van leven waren de lukraak geparkeerde rollators bij de deuren van enkele kamers. Zonder een mens erachter doet zo'n rollator bijna even vreemd en zinloos aan als een door een kind zelfgebouwd stuk speelgoed dat aan zijn lot is overgelaten. Het eind van de rechtergang werd verlicht door de ochtendzon die door de hoge ramen naar binnen viel.

Ik was op zoek naar Mary Miranda, de hoofdzuster van de dagploeg. Mary weet alles van wat er op de afdeling gebeurt. Alles. Niet alleen kent ze het verhaal van elke patiënt, maar ze weet ook alles van Steere House zelf. Hoewel ze niet officieel de leiding heeft, bestaat er onder de artsen en het verplegend personeel geen enkele twijfel over wie er de baas is. Mary gedraagt zich voor elke bewoner als een moeder, en ze neemt het met hand en tand voor haar kinderen op. Er gebeurt niets op de afdeling zonder dat zij er weet van heeft. Zelfs haar superieuren hebben geleerd zich naar haar wensen te schikken.

Zo vroeg op de ochtend zijn de deuren van de kamers meestal nog dicht. Ook die van kamer 222, waar Mary haar ochtendronde deed. Ik klopte op de deur en hoorde een gedempte stem die om een ogenblikje geduld vroeg. Terwijl ik op de gang bleef wachten, bestudeerde ik het prikbord met familiekiekjes op de muur naast Brenda Smiths kamer.

Boven aan het bord hing een rechthoekig papier waarop met hoofdletters haar volledige naam – GERTRUDE BRENDA SMITH – en haar geboortedatum – 21 JANUARI 1918 – stonden. Elke letter was uit etalagekarton geknipt en zorgvuldig met kraaltjes en lovertjes versierd. De liefdevolle inspanning van een kleinkind, dat kon haast niet anders. Onder de kunstzinnige letters hing een zwart-witfoto van een beeldschone jonge vrouw van begin twintig. Ze droeg donkere lippenstift, die contrasteerde met haar bleke gezicht, en haar zomerjurk beantwoordde aan het modebeeld

van 1940. Ze wandelde arm in arm met een knappe man in marine-uniform. Er hing een parasol aan haar arm. Ik stelde me hen voor in een park op een warme zomermiddag kort na de oorlog. Hun gezichten stonden blij en gelukkig; je kon zien dat ze verliefd waren.

Onder die foto hing een tweede van hetzelfde paar, maar dan een paar jaar later. Nu met twee kleine kinderen. Het betrof een kleurenfoto die een beetje verschoten was. Zijn haargrens was wat teruggelopen en zij begon al een beetje grijs te worden. Deze foto hield een heel andere belofte in. De jonge geliefden hadden plaatsgemaakt voor trotse ouders die dachten aan een toekomst met veel meer mogelijkheden dan een van hen ooit had gehad.

De laatste foto van de collectie was van mevrouw Smith op latere leeftijd. Ze was keurig gekleed, haar haren waren zorgvuldig naar achteren gekamd en ze droeg een chic hoedje. Haar man leefde niet meer, maar om haar heen zaten meerdere generaties van haar familie. Op de achtergrond hing een spandoek waarop stond: 'Oma, Hartelijk Gefeliciteerd met je 80ste Verjaardag.' En sindsdien was er acht jaar verstreken.

Ik klopte opnieuw en ging naar binnen. Mary was bezig om haar patiënte toe te dekken. Weg was de stralende, goedgeklede grootmoeder van de verjaardagsfoto. In haar plaats zag ik een kleinere replica van de vrouw die ze geweest was. Tot ik met patiënten was gaan werken die in de eindfase van de ziekte van Alzheimer verkeerden, was de uitdrukking 'een schaduw van zijn of haar vroegere zelf' alleen maar een cliché voor me geweest. Maar nu zag ik dit bij mevrouw Smith, en bij nog veel meer van onze bewoners. Achter die schaduw bevond zich echter nog altijd het wezen van de vrouw die ze was geweest, ook al leek ze mij dan niet meer te kunnen zien.

'Heb je me ergens voor nodig?' vroeg Mary. Ik zag dat ze het een beetje vervelend vond dat ik haar stoorde.

'Ja,' antwoordde ik. 'Ik wil graag weten bij wie ik vandaag op visite moet.'

‘Als je even wacht tot ik klaar ben, dan zie ik je zo bij de balie.’

Toen ik me omdraaide en de kamer uit wilde lopen, ging Mary, die zich ver over haar patiënte had gebogen, rechtop staan en strekte haar rug tegen het stijve gevoel.

‘Bij nader inzien, David, ik ben hier nog wel een tijdje bezig. Waarom ga je niet alvast even naar Sauls been kijken? Het is rood en ziet er pijnlijk uit. Volgens mij heeft hij weer last van een huidinfectie.’

‘Dat is goed. Ik ga wel even kijken.’

Ik verliet de kamer en ging op zoek naar Saul Strahan, een man van tachtig die al heel wat jaren bij ons woonde. Hij zat in zijn gebruikelijke kloffie – een sweatshirt van de Boston Red Sox met een honkbalpet – op zijn vaste luie stoel voor de televisie, waarop een ontbijttalkshow aan de gang was.

‘Wat is er op de tv?’ vroeg ik, zonder een antwoord te verwachten. Ik ging naast hem zitten en keek naar de televisie. Een jonge actrice vertelde aan de presentator dat ze zich zo ergerde aan de paparazzi, die haar overal volgden.

‘Iedereen heeft problemen, nietwaar, Saul?’

Ik nam hem wat aandachtiger op. Saul leed niet alleen aan alzheimer, hij had ook nog een zware beroerte gehad, waardoor hij al vier jaar niet meer kon praten. Hij keek me met levendige ogen aan en ik voelde dat hij iets probeerde te zeggen. Ik legde mijn hand op zijn schouder en zei dat ik naar zijn been kwam kijken.

Zijn beide benen waren opgezet als gevolg van zijn al twintig jaar durende worsteling met een gebrekkige hartfunctie. Maar zoals Mary al had gezegd, zijn rechterbeen leek roder en voelde ook duidelijk warm aan. Ze leek zich terecht zorgen te hebben gemaakt.

‘Saul, mijn vriend, het spijt me, maar het ziet er naar uit dat je weer aan de antibiotica zult moeten.’ Ik nam me voor zijn dochter op te bellen.

Ik keerde terug naar de verpleegstersbalie waar Maya nog altijd vlijtig haar vacht aan het wassen was. Geschrokken

door mijn komst sprong ze van de balie. Het was duidelijk dat hier niet voldoende plaats was voor ons beiden.

Nadat ik mijn aantekeningen had gemaakt, ging ik achter de balie zitten en wachtte op Mary. Mary is het grootste gedeelte van haar leven verpleegster geweest. Ze was, in de jaren zeventig toen ze nog op de middelbare school zat, als verpleeghulp begonnen, en tijdens haar verpleegopleiding realiseerde ze zich dat ze het fijn vond om met oude mensen te werken. Ze is niet alleen een van de meest toegewijde verpleegsters die ik ken, ze heeft ook een soort professionele intuïtie. Ze schijnt altijd precies te weten wie van onze patiënten de meeste aandacht nodig heeft.

'Hallo, het spijt me dat ik je heb laten wachten.' Mary's aangename stem zorgde ervoor dat ik me mijn afhankelijkheid van haar niet al te zeer kwalijk nam. Van haar eerdere ergernis was inmiddels niets meer te merken.

'David, heb je een momentje? Ik wil je iets laten zien in kamer 210.'

Terwijl we de gang afliepen vertelde Mary me iets over Lilia Davis. 'Ze is een patiënte van een van je collega's. Intussen ligt ze al achttien maanden op de afdeling; ze is ongeveer tachtig. Pakweg drie maanden geleden begon ze opeens erg af te vallen. En op een ochtend begon ze van onderen te bloeden. We stuurden haar naar het ziekenhuis. Daar bleek dat ze darmkanker had en dat die was uitgezaaid. Omdat ze zwaar dement was, besloot haar familie haar niet te laten behandelen en dus is ze teruggekomen voor palliatieve zorg.'

Een redelijke beslissing, dacht ik bij mijzelf.

Mevrouw Davis lag op haar rug. Haar ogen waren gesloten en ze haalde oppervlakkig adem. Via het infuus in haar linkerarm kreeg ze morfine toegediend. Aan de andere kant van haar kamer stond een leeg bed waarvan de deken was teruggeslagen – er had niet zo lang geleden iemand in geslapen.

'De dochter van mevrouw Davis,' zei Mary, voordat ik iets had kunnen vragen. 'Ik heb haar een paar uur naar huis gestuurd om te douchen en schone kleren aan te trekken. Ik

kan me vergissen, maar ze is de afgelopen zesendertig uur niet van haar moeders zijde geweken.'

'En wat wilde je me laten zien?' vroeg ik.

Mary wees naar het voeteneinde van het bed. 'Kijk.'

Ik liep erheen en een zwart-witte kat hief zijn kopje op. Door de beweging maakte het belletje aan zijn halsband een zacht rinkelend geluid. Het dier spitste zijn oortjes en keek me vragend aan. Ik negeerde hem en liep verder naar de patiënte. De kat legde zijn kopje weer op zijn voorpoten en nestelde zich snorrend tegen het rechterbeen van de vrouw. Ik keek naar haar gezicht en stelde vast dat ze geen pijn had.

'Zo te zien gaat het wel goed met haar,' zei ik. 'Heb je een recept voor medicijnen nodig of zo?'

'Nee, David, ik bedoel niet de patiënte. Met haar is alles prima. Ik bedoel de kat.'

'De kát? Heb je me hiernaartoe gebracht voor de kát?'

'Dit is Oscar,' zei ze, alsof ze me tijdens een feestje aan iemand voorstelde.

'Oké,' zei ik. Ik begon net zo'n pestbui te krijgen als Maya. 'Hij is een kat die een patiënte gezelschap houdt.'

'Precies, daar gaat het nou juist om. Oscar is niet echt dol op mensen. Ik bedoel, hoe vaak heb je hem hier gezien? Hij houdt zich meestal ergens schuil.'

Dat was waar. Hoewel Oscar tegen die tijd al ongeveer een jaar op de afdeling woonde, had ik hem nog maar een paar keer gezien. Soms zag ik hem bij de balie, waar zijn bakjes met brokjes en water stonden, maar meestal lag hij weggekropen onder een oude, rafelige deken te slapen. Oscar stond niet bekend als een sociale kat.

'Misschien is hij bezig wat mensvriendelijker te worden,' zei ik. 'Hoewel je mij niet hoort zeggen dat ik een deskundige ben op het gebied van katten, maar ik weet uit ervaring dat ze altijd precies doen waar ze zin in hebben. Hij zal deze plek wel hebben gekozen omdat hij hier door niemand wordt lastiggevallen.'

'David, ik weet dat dit raar klinkt, maar Oscar slaapt nooit

bij patiënten. Hij houdt zich meestal schuil, bij voorkeur ergens in mijn kantoor. Maar de laatste tijd, en dat is meer van ons hier opgevallen, brengt hij vaker tijd bij bepaalde bewoners door.'

Ik haalde mijn schouders op. 'En wat is daar raar aan?' Ik keek naar Oscar, die tegen het been van mevrouw Davis lag, en moest denken aan de katten die samen met de oude Egyptenaren werden begraven. Het was in elk geval een vredig tafereel.

'Nou, waar het om gaat,' zei Mary aarzelend, 'is dat Oscar alleen maar bij patiënten gaat liggen die op het punt staan te sterven.'

Het moest niet gekker worden.

'Wil je daarmee zeggen dat mevrouw Davis vandaag zal sterven?' Ik keek naar de vrouw en had onmiddellijk spijt van mijn woorden. Ze had duidelijk moeite met ademen en ik voelde me schuldig vanwege mijn gebrek aan betamelijkheid. Ik besepte dat mevrouw Davis inderdaad vandaag wel eens zou kunnen sterven – een feit dat meer met haar dementie en snel voortschrijdende kanker te maken had dan met de aanwezigheid van een kat op haar bed.

Mary glimlachte, maar ik merkte dat ze zich niet op haar gemak voelde. Ik had spijt van mijn spottende reactie.

'Nou ja, het kan best zijn dat een kat weet wanneer iemand gaat sterven. Weet je nog dat artikel onlangs over die honden die kanker konden ruiken? En dan die vissen in Japan, die voelen dat er een aardbeving op komst is. En Lassie. Hij wist altijd precies wanneer Timmy in de put was gevallen.'

Mary kon er niet om lachen. 'Gisteren is Oscar bij een andere patiënte gaan liggen, die toen kort daarna is overleden.

Mijn gezicht moet boekdelen hebben gesproken, want Mary hield op te proberen mij te overtuigen. Even bleven we zonder iets te zeggen staan kijken naar de kat, die tevreden spinnend tegen het been van de vrouw aan lag.

'Begrijp me niet verkeerd, Mary,' zei ik, de stilte verbre-

kend. 'Het lijkt me een heerlijke gedachte om tijdens mijn laatste uurtjes een dier bij me te hebben. Het is echt reuze-aandoenlijk. Als kind had ik een hond die niet bij me weg te slaan was.'

Ik liep naar het bed en reikte omlaag naar Oscar om hem te aaien. Bliksemsnel stak hij zijn poot naar me uit en gaf me een mep. Ik trok mijn hand haastig terug en keek of ik bloed zag.

'Ik heb je toch gezegd dat hij niet echt vriendelijk is,' zei Mary, en ze glimlachte.

'Vriendelijk? Hij heeft me een flinke haal gegeven!' riep ik overdreven dramatisch uit.

'Kom, zo vals is hij niet. Als hij wil kan hij heel lief zijn. Hij probeert alleen maar zijn patiënten te beschermen.'

'Mary, hij is een kat, en katten doen niets tenzij ze er zelf wijzer van worden. Ik vermoed dat hij zijn zinnen op een mooie onbewoonde kamer heeft gezet, en een warme deken om lekker op te liggen.'

Opnieuw bestudeerde ik mijn hand, op zoek naar een krab die er niet was.

'God, wat stel jij je aan, zeg. Hij heeft je nauwelijks aangeraakt.'

'Nou, Mary, ik kan je zeggen dat ik niet echt van katten hou. En zo te zien lijkt me duidelijk dat hij evenmin op mij is gesteld.'

Mary lachte. 'Katten haten geen mensen, ze weten alleen precies of je bang bent of niet. En als je dat bent, dan reageren ze door zichzelf te verdedigen.'

'Niet lachen,' zei ik, 'maar ik heb als kind een nare aanvaring met een kat gehad, en sindsdien ben ik bang voor ze.'

Ik overwoog of ik haar het verhaal van de kat van mijn grootmoeder zou vertellen, maar bij het zien van de quasi-meelevende uitdrukking op haar gezicht leek het me verstandiger het verleden het verleden te laten.

'Je hebt nu eenmaal katten die chagrijnig zijn,' zei ze, de stilte verbrekend. 'Net als mensen, zullen we maar zeggen.'

Maar omdat je een keer een slechte ervaring met katten hebt gehad, wil dat nog niet meteen zeggen dat alle katten gemeen zijn. En je weet trouwens best dat we hier geen katten zouden hebben als er ook maar enig risico was dat ze iemand zouden krabben. En dat geldt zowel voor de patiënten als voor de dokters!’

‘Heel grappig.’ Ik keek weer naar Oscar en mevrouw Davis. ‘Weet je, misschien is hij wel dol op stervende patiënten omdat ze hem met rust laten.’

‘Ik weet het niet, David. Volgens mij zit er meer achter.’

‘En betekent dit dat mevrouw Davis vandaag zal sterven?’

‘De tijd zal het leren.’

Ik verliet het ziekenhuis en reed naar de andere kant van de stad, naar mijn polikliniek. Tijdens de rit moest ik ongewild denken aan de kat van mijn grootmoeder. Hij heette Poema, en die naam paste bij hem. In mijn herinnering was hij een monster van een beest – zoals elke visser je kan vertellen lijkt alles met het verstrijken van de tijd groter – en jarenlang terroriseerde hij mij wanneer ik ‘zijn huis’ binnenging. Ik herinnerde me zijn van haat gloeiende ogen en hield mezelf voor dat mijn angst voor katten nog lang zo irrationeel niet was.

Mijn telefoon ging. Het was Mary.

‘Mevrouw Davis is een paar minuten na je vertrek overleden.’

Nog geen uur geleden had ik aan haar bed gestaan en gekeken hoe ze ademhaalde. Inmiddels heb ik in de loop der jaren al zoveel mensen zien sterven, maar nog altijd voel ik mij nederig wanneer er iemand in mijn omgeving komt te overlijden.

‘Kom, Mary, zoek nu maar niet zoveel achter dat gedoe met die kat. Ze zou hoe dan ook elk moment hebben kunnen sterven – ze had een afschuwelijke diagnose.’

‘Dat klopt, maar ik zeg je dat dit al veel vaker is gebeurd. Sterker nog, het gebeurt zo goed als altijd wanneer er iemand

sterft. Het is zelfs de familie van bewoners opgevallen, en er wordt over gesproken.'

Ze was even stil, en zei toen: 'David, volgens mij weet die kat het echt.'